

Asia: VN/19873/2023

Lausuntopyyntö syyteneuvottelun käyttöalan laajentaminen; työryhmän mietintö

Nykytila

Mitä huomioita teillä on nykytilaa koskien?

Juristiliitto yhtyy mietinnössä selostettuun nykytilaan erityisesti syyteneuvottelujärjestelmän tehokkuutta ja sen luomia todellisia säästöjä koskien. Vaikka todettu resurssisäästö painottuukin tuomioistuinvaiheeseen, tuottaa järjestelmän hyödyntäminen säästöjä loppujen lopuksi kaikille rikosprosessiketjun toimijoille.

Juristiliitto katsoo, että nykytilassaan syyteneuvottelujärjestelmän käyttöala on liian rajattu ja tältä osin liitto viittaa työryhmän mietinnössä lausuttuun.

Syyteneuvottelua ei myöskään hyödynnetä täysimääräisesti niissäkään rikoksissa, joissa nykysääntely mahdollistaa järjestelmän käyttämisen. Nykyjärjestelmässä syyteneuvotteluiden pääpaino myös painottuu joko syyteharkinnan aikaiseen tai sen jälkeiseen aikaan, vaikka syyteneuvotteluun tulisi ohjautua enemmän juttuja jo esitutkintavaiheessa. Tämä johtunee mietinnössäkin todetulla tavalla menettelyn huonosta tunnettuudesta, toimijoiden asenteista menettelyä kohtaan sekä kokemuksista liittyen menettelyn monimutkaisuuteen sekä riittämättömästä informaatiosta ja koulutuksesta menettelyyn liittyen.

Jo pelkästään kaikkien rikosprosessiketjun toimijoiden, mutta erityisesti poliisien, syyttäjien ja avustajien koulutuksella ja tiiviimmällä yhteistyöllä, olisi syyteneuvotteluiden käyttöaste todennäköisesti nostettavissa.

Asianomistajan aseman osalta Juristiliitto viittaa mietinnössä lausuttuun. Etenkin laajoissa asioissa, joissa asianomistajia on lukuisia, ei syyteneuvotteluiden aloittamista nykyjärjestelmässä välttämättä esitetä, koska suostumusten saaminen asiaomistajilta on niin työlästä.

Juristiliitto pitää hyvänä, että mietinnössä on tunnistettu tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämistä koskevan nykysääntelyn mukainen 30 päivän määräajan haaste suhteessa muihin lainsäädännössä määritettyihin kiireellisyysvaatimuksiin. Pahimmillaan tämä johtaa ruuhkautuneissa tuomioistuimissa muiden kiireelliseksi määritettyjen asioiden priorisointiin suhteessa syyteneuvottelujärjestelmän mukaiseen tunnustamisoikeudenkäyntiin.

Keskeiset ehdotukset

Velvollisuus arvioida syyteneuvottelun edellytyksiä

Juristiliitto kannattaa ehdotusta. Velvollisuuden voidaan katsovan edistävän menettelyn tunnettuutta ja siten käytön kasvua. Koska arviointi tehtäisiin nykyistä aikaisemmassa prosessin vaiheessa, on sillä saavutettavissa prosessiekonomisia hyötyjä. Lisäksi tämä aikaistaa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisen yhteyden syntymistä ja siten helpottaa esitutkinnan aikaista yhteydenpitoa myös tilanteessa, jossa syyteneuvottelu ei syystä tai toisesta toteudukaan.

Juristiliitto kuitenkin muistuttaa, että etenkin esitutkintaviranomaisten osalta tällaisen velvollisuuden säätäminen edellyttää myös kohdistettua lisäkoulutusta.

Ilmoitukset asianosaisten oikeuksista

Juristiliitto kannattaa ehdotusta. Nykyisessä järjestelmässä syyteneuvottelun aloittamatta jääminen esitutkintavaiheessa saattaa johtua yksinkertaisesti siitä, etteivät rikoksesta epäillyt tiedä lainkaan tällaisesta mahdollisuudesta. Lisäksi ennakkoon annettu asianomistajan suostumus vähentää parhaimmillaan syyttäjän selvitysvelvollisuuden aiheuttamaa työmäärää myöhemmässä vaiheessa.

Syyteneuvottelun kohteena olevat rikokset

Juristiliitto kannattaa ehdotusta.

Juristiliitto katsoo, että syyteneuvottelumenettelyn käyttöalaa on laajennettava. Juristiliitto pitää nyt esitettyä laajennusta tarkkarajaisesti määriteltyihin rikoksiin kannatettavana. Ei ole olemassa perustetta, miksi näissä rikoksissa ei voitaisi myös käyttää syyteneuvottelua, jos tavoitteen pääpaino on resurssien säästämässä.

Esimerkiksi törkeiden huumausainerikosten osalta järkevää olisi, jos jo esitutkinnassa saataisiin lisäkannustinta epäillyille osallistua menettelyyn. Parhaimmillaan tämä vähentäisi niin poliisin, syyttäjän kuin tuomioistuintenkin työtä sekä rikosprosessin kustannuksia kaikilla sektoreilla. Juristiliitto kuitenkin katsoo, että nyt esitettyä laajennusta koskevien rikosten osalta tulee korostaa niin mm. asian laadun ja merkityksen kuin tunnustuksen vapaaehtoisuuden arviointia.

Juristiliitto kuitenkin toteaa, että käytännön soveltamisen kannalta laajennus ei ole täysin ongelmaton. On mahdollista, että törkeiden huumausainerikosten tapaukset käsiteltäisiin

ainoastaan osittain tunnustamisoikeudenkäyntiä ja osittain koko prosessia soveltaen. Puolestaan ihmiskaupparikoksissa on mahdollista, että syyteneuvottelumenettely soveltunee ainoastaan työperäisiin tapauksiin ja niissäkin rajatusti. Puolestaan törkeissä ryöstöissä menettelyllä on mahdollisesti ainoastaan vähäinen merkitys.

Yhteisösakosta neuvottelu

Juristiliitto kannattaa työryhmän näkemystä siitä, että syyteneuvottelussa voitaisiin neuvotella seuraamuksen lisäksi myös muista rikosasiaan liittyvistä vaatimuksista mahdollisimman laajasti.

Liiketoimintakiellosta neuvottelu

ks. kohta 4

Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen

ks. kohta 4

Juristiliitto kuitenkin viittaa lisäksi muiden lausunnonantajien kriittisiin lausuntoihin tältä osin. Toisaalta olisi kuitenkin toivottavaa, etteivät syyttäjät edistä syyteneuvottelua tapauksissa, joissa rikoshyödyn täysimääräisyydestä ei päästä yksimielisyyteen.

Syyteneuvottelu muutoksenhakuasteessa

Juristiliitto kannattaa esitystä. Vaikka käyttöala voikin jäädä vähäiseksi, on sillä oikeustilaa selventävä vaikutus.

Seuraamuskannanottojen informatiivisuus

-

Tunnustamisoikeudenkäynnin määräaika

Juristiliitto kannattaa ehdotusta. Nykyinen tiukahko määräaika on aiheuttanut ongelmia ainakin pääkaupunkiseudulla. Ongelmia on ollut esimerkiksi istuntosalien riittävyudessa ja tuomarin sekä osapuolten jo valmiiksi täysissä kalentereissa. Määräajan pidentäminen 60 päivään ei merkittävästi vaikuta osapuolten oikeusturvaan. Ehdotettu määräajan pidentäminen myös helpottaa etenkin ruuhkaisten käräjäoikeuksien tilannetta ja istutuspäivien sopimista.

Esitutkintalain mukainen tunnustamismenettely

Juristiliitto kannattaa ehdotusta. Mietinnössä esille tuoduin tavoin nykyinen syyteneuvottelujärjestelmä koetaan ilmeisen sekavaksi ja vähäiselle käytölle jääneen tunnustamismenettelyn poistaminen selventää tältä osin prosessinormeja. Muutos myös edesauttaa asioiden ohjautumista syyteneuvotteluun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esitutkintaa.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Juristiliitto kiittää työryhmää nyt tehdystä yksityiskohtaisesta ja informatiivisesta taloudellisten vaikutusten arvioinnista. Vaikka arviointi onkin haastavaa menettelyn käytön kasvuun liittyvään epävarmuuteen johtuen, on menettelyn käytön lisäämisellä positiivia taloudellisia vaikutuksia.

Käyttöalan laajentaminen tulee varsinkin alkuvaiheessa lisäämään esitutkintaviranomaisten, syyttäjien, avustajien ja tuomioistuinten työmäärää. Lisäksi menetelmän käytön tosiasiallinen lisääntyminen edellyttää kaikilta tahoilta resursseja henkilöstön kouluttamiseen.

Millaisia viranomaisvaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Erityisesti esitutkintaviranomaisten osalta nyt esitetyt velvollisuudet lisäävät kohdennettua täydennyskoulutustarvetta. Lisäksi tarkoituksenmukaista voi olla yhteiskoulutukset muun muassa esitutkintaviranomaisten ja syyttäjälaitoksen edustajille, jotta yhteistyö menettelyn osalta sujuu ongelmitta.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Miten kommentoitte muita toteuttamisvaihtoehtoja (mietinnön jakso 5) ja erillisessä muistiossa esitettyjä ratkaisuvaihtoehtoja? Millaisia vaikutuksia niillä olisi?

Juristiliitto kehottaa edelleen harkitsemaan asiaomistajan suostumuksen edellyttämistä sellaisissa tilanteissa, joissa asia koskee suurta määrää asianomistajia ja menettelyn käytön estää vain 1–2 asianomistajan suostumuksen puuttuminen. Erityisesti tämä on tärkeää siinä tilanteessa, kun suostumusta ei ole saanut asianomistajan passiivisuuden vuoksi. Lisäksi Juristiliitto katsoo, ettei suostumusta menettelyyn tulisi edellyttää sellaiselta asianomistajalta, joka on jo saanut korvauksen vahingoistaan.

Onko jokin muu tapa, jolla esityksen tavoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

.

-

Tuomainen Jenni
Juristiliitto - Juristförbundet ry